

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตผ้าขึ้นตีนจก จากอดีตถึงปัจจุบัน และปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายผ้าขึ้นตีนจก บ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ประชากร ได้แก่ ผู้หญิงทอผ้าขึ้นตีนจก ผู้รู้ ผู้ประกอบการค้าผ้าขึ้นตีนจก และผู้ใช้ผ้าขึ้นตีนจก หมู่บ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้หญิงทอผ้าขึ้นตีนจกหมู่บ้านนาทะเล จำนวน 20 คน ผู้รู้ จำนวน 9 คน ผู้ประกอบการค้าผ้าขึ้นตีนจก จำนวน 9 ราย และผู้ใช้ผ้าขึ้นตีนจก จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกตเพื่อเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบเสวนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาภาคสนาม การวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตเนื้อหา และนำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลของการวิจัย พบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตผ้าทอขึ้นตีนจกจากอดีตจนถึงปัจจุบันของ บ้านนาทะเล ตำบลชัยชุมพล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีดังต่อไปนี้
 - 1.1 วัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้าขึ้นตีนจก จากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนที่ยังคงเดิมอยู่คือ การซื้อไหมจากอำเภอท่าปาด ส่วนที่เปลี่ยนไปคือ มีแหล่งอื่นเพิ่มมากขึ้น ใช้ใยสังเคราะห์และใยสังเคราะห์ทดแทนไหมและฝ้าย
 - 1.2 ขั้นตอนการทำเส้นใย อดีต การทำเส้นใยฝ้ายและการเตรียมเส้นไหม มีขั้นตอนที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน เป็นกระบวนการที่มีส่วนร่วมของสมาชิกในครัวเรือน เครือญาติ และเพื่อนบ้าน แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการซื้อเส้นใยสำเร็จ ตลอดจนการว่าจ้างผู้ชำนาญการดำเนินการผลิต ในบางขั้นตอนแทนการทำเองครบวงจร รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการย้อมสีที่แตกต่างไปจากอดีต

1.3 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า จากอดีตถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเพียงบางชนิด ส่วนใหญ่ยังคงใช้อุปกรณ์และเครื่องมือแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

1.4 วิธีการทอผ้าจากอดีตถึงปัจจุบัน ยังคงเป็นแบบโบราณ คือ การจก ยกเขา ส่วนวิธีการทอผ้าที่ทำให้เกิดความแตกต่างของเนื้อผ้าเช่นการยกมุกทอไก การทอลายสองและลายสาม

1.5 รูปแบบของผ้าขึ้นตีนจกในปัจจุบันไม่มียึดโครงสร้างและสีสันเหมือนในอดีต ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้สวมใส่มากกว่า

1.6 ลวดลายของผ้าขึ้นตีนจกแบบโบราณมีเป็นจำนวนมาก ลายหลักพบประมาณ 16 ลาย และลายประกอบ พบประมาณ 37 ลาย แต่ปัจจุบันผู้ทอผ้าในหมู่บ้านนาทะเลรู้จักลายหลักเพียง 6 ลาย ส่วนลายประกอบรู้จักบ้างเพียงบางลวดลาย แต่หากนำแบบลวดลายมาให้ดู ผู้ทอก็สามารถทอได้

1.7 กระบวนการจำหน่ายในอดีต เป็นการทอสำหรับใช้เองและใช้ในพิธีกรรม แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นการทอเพื่อขายเพิ่มจากการทอไว้ใช้เอง โดยมีรูปแบบ คือ ลักษณะผู้ทอขายให้กับผู้ใช้โดยตรง ผู้ทอนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้า ต่อจากนั้นร้านค้านำไปจำหน่ายให้กับผู้ใช้ และลักษณะผู้ประกอบการลงทุนนำเส้นใยพร้อมทั้งกำหนดรูปแบบลวดลายและสีสัน จากนั้นแยกส่วนประกอบหัวขึ้น ตัวขึ้น และตีนขึ้น นำไปว่าจ้างให้กับผู้ทอในแต่ละส่วน เมื่อครบกำหนดจะตามไปเก็บในแต่ละส่วนมาประกอบเป็นตัวขึ้น เพื่อรอการจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายผ้าขึ้นตีนจก บ้านนาทะเล พบว่า มี 2 ปัจจัยคือ

2.1 ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอกชุมชนอันเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายผ้าขึ้นตีนจก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการได้รับการสนับสนุนจากบุคคล องค์กรเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐที่กำหนดให้มียโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวของไทย ทำให้คนภายนอกชุมชนสนใจผ้าขึ้นตีนจกโบราณ นำพาไปสู่การกว้านซื้อผ้าขึ้นตีนจก จนทำให้ผ้าขึ้นตีนจกที่มีรูปแบบและลวดลายโบราณหายไปจากชุมชน ส่งผลให้การสืบทอดลวดลายผ้าขึ้นตีนจกแบบโบราณขาดหายไปด้วยเช่นกัน ปัจจุบันผู้ทอผ้ารู้จักลวดลายผ้าขึ้นตีนจกไม่มากนัก

2.2 ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านนาทะเล ซึ่งส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลวดลายของผ้าขึ้นตีนจก ทั้งจากระบบเศรษฐกิจภายในครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากชนบทไปสู่เมือง ทำให้ผู้ทอผ้ายินยอมให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้กำหนดรูปแบบ สีสันและลวดลายของผ้าขึ้นตีนจก

The purpose of the thesis is to study the changing production process and factors that constitute changing pattern and design of Tin Jok cloth weaving in Ban Na Talay, Tambon Chaijhumpol, Lub-lae District, Uttaradit Province from the past to the present. The population are the Sin Tin Jok weavers, the textile experts, the textile traders, and the Sin Tin Jok users in Ban Na Talay, Tambon Chaijhumpol, Lub-lae District, Uttaradit Province. The sample groups are 20 Sin Tin Jok weavers in Na Talay Village, 9 (Sin Tin Jok) traders (or merchants), 9 textile experts, and 10 Sin Tin Jok users, for a total of 48 people. The tools and method of data collecting are: observations, interviews, and group seminars including research information from available texts and research papers. The information is analyzed and presented within a limited context in an explanatory analysis form.

The findings are as follows:

1. The production process changes are as follows:

1.1 Raw material: silk bought from Nampad District is used for Tin Jok weaving. The change comes in the form of adding synthetic or partial synthetic material to replace silk and cotton.

1.2 The process of thread making: In the past, the thread making process was long and difficult involving family members and neighbours' labour. Today,

readymade thread is purchased from thread producers or hired specialists to replace the homemade thread. This includes changing the color process as well.

1.3 Weaving tools and equipments used in the past, passed down from generation, are still in use today with little change.

1.4 The picking (Jok) and lifting (Yok Khao) weaving is still carried on. The different techniques in texturing material are Yok Muk, Thor Kai, and Irysoung or Irysam patterns.

1.5 Design and pattern of the present Tin Jok do not follow the patterns or color scheme of the old, but depend on consumer satisfaction.

1.6 There are many old designs and patterns. Sixteen main traditional designs and 37 supporting designs are found. At present, weavers in Ban Na Talay village know only 6 traditional designs. As for the supporting designs, only a few are known to them. However, they are able to copy old designs shown to them.

1.7 The commercial process: In the past, people wove cloth for their own use, for ritual or for ceremonies. Today, weaving produces extra commercial cloth for retail sale direct to the customers or wholesale to agents. There are also investors who supply raw materials in exchange for the finish products made to order the investors' requests.

2. Results of the study show two factors constituting changes in fabric pattern and design they are

2.1 Factors from outside the community influence changes Tin Jok design and pattern. These factors may derive from government or private organization policies to the preservation of traditional arts, and to promote local crafts for the tourism industry. More people are into collecting them. Investors buy all the traditional design and pattern clothes they can find for future investment or for collections, causing the disappearance of the old designs clothes in the local communities, resulting in the younger generation not knowing the old designs passed down from generation to generation. It is a tremendous loss because only a few old designs are known to the community weavers.

2.2 Inside factors within the Na Talay Community also influence design and pattern change of Tin Jok. The family socio-economy and life-style from rural community to urbanization make the weavers adapt and adjust to the wishes of investors and consumers who dictate the designs and patterns.